

*Актуальна тема номера:
«Докази і доказування
у кримінальному процесі України»*

***І. Загальнотеоретичні проблеми теорії
кримінального процесуального доказування***

ТЕОРІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

М. ПОГОРЕЦЬКИЙ

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри правосуддя
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка),
заслужений діяч науки і техніки України*

Одним із головних чинників ефективності кримінального судочинства України є розробленість теорії доказування, опанування її правозастосовниками та їх вміння використовувати положення цієї теорії у практичній діяльності, оскільки мистецтво судочинства, як слушно зазначав І. Бентам, за своєю сутністю є не що інше, як мистецтво доказування [1, 2]. Теорія доказування (теорія доказів)¹, за справедливим твердженням В. Спасовича, «становить центральний вузол усієї системи судочинства, душу всього кримінального процесу, начало, що його рухає, утворює його сутність, яка обумовлює і судоч-

устрій, і всі головні форми судочинства» [2, 7].

Попри важливе значення теорії доказування для кримінального процесу, те, що за майже півтора століття вона поповнилася новими знаннями з філософії, логіки, інформатики, психології та інших наук, та застосування у ній сучасних методів наукового пізнання, значна кількість її проблем залишається невирішеною і сьогодні.

Слід зазначити, що ще наприкінці минулого століття А. Давлетов, оцінюючи рівень розробленості теорії доказування, слушно зазначав, що «сучасна теорія доказування (доказів) не являє собою єдиної цілісної систе-

¹ «Теорія доказів» і «теорія доказування» — неідентичні поняття. Питання про їх співвідношення буде розкрито далі.

ми, усі частини якої були б взаємопов'язаними і взаємозалежними, тобто вона не відповідає повною мірою вимогам, що ставляться до теорії» [3, 3]. У цій теорії, обґрунтовано вказувала у той же час Л. Карнеєва, відсутня необхідна стрункість і ясність навіть у відображенні основних її понять, тому такий стан її розвитку не лише не сприяє вдосконаленню законодавства, а й негативно позначається на практиці його застосування [4, 15–16].

Результати аналізу наукових праць, присвячених дослідженню теорії доказування та її окремим питанням у порівняльно-історичному аспекті О. Александрова, В. Балакшина, А. Белкіна, Р. Белкіна, А. Вишинського, А. Вінберга, Л. Владімірова, В. Гмирка, В. Гончаренка, М. Гродзинського, Ю. Грошевого, Є. Долі, В. Дорохова, О. Ейсмана, В. Зажицького, Л. Карнеєвої, А. Кухти, Л. Лобойка, М. Михеєнка, І. Михайловської, В. Нора, О. Победкіна, А. Ратінова, Н. Сібільової, В. Спасовича, С. Стахівського, М. Строговича, В. Танасевича, Л. Удалової, С. Шейфера, М. Шумила та інших науковців, свідчать про те, що і нині вітчизняна теорія доказування, власне як теорія, є недостатньо розробленою, а її основоположні проблемні питання продовжують залишатися не вирішеними.

Досі не досягнуто єдності думок процесуалістів навіть щодо назви самої теорії, цілком не з'ясовано природу кримінального процесуального доказування, його структурні елементи, рівні та етапи. Дискусійними залишаються питання щодо поняття доказів, а також доцільності його нормативно-правового закріплення, процесуальної форми отримання окремих видів доказів, засобів доказування, суб'єктів доказування, мети доказування тощо.

Нерозробленість основоположних засад теорії доказування негативно вплинула на правотворчу діяльність

при розробці та прийнятті Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. (далі — КПК України), яким введено низку нових для вітчизняного кримінального процесу правових інститутів та окремих норм, пов'язаних із доказуванням, що, у свою чергу, негативно впливає на правозастосовну практику при вирішенні завдань кримінального судочинства.

На підставі зазначеного, метою цієї статті є визначення назви теорії, що вивчає докази та доказування, предмета, виокремлення основних проблемних питань, а також висвітлення у межах визначеного обсягу статті авторського погляду на їх вирішення.

На підставі результатів дослідження генезису теорії доказування слід зазначити, що її розвиток власне як теорії почав активно здійснюватися після прийняття Основ кримінального судочинства СРСР 1958 р. [5] та КПК союзних республік (КПК УРСР 1960 р. [6]).

Перша фундаментальна монографічна праця, присвячена теорії доказування, яка була підготовлена авторським колективом провідних фахівців у галузі доказового права (Р. Белкін, А. Вінберг, В. Дорохов, М. Жогін, В. Звірбуль, Г. Злобін, В. Камінська, І. Карпець, Г. Кочаров, Г. Міньковський, І. Михайловська, І. Петрухін, А. Ратінов, В. Танасевич, О. Ейсман, Н. Якубович), мала два видання [7; 8]. Ця праця і нині становить значну наукову цінність, оскільки в ній розроблені теоретичні й гносеологічні засади теорії доказування, які мають методологічне значення для сучасних досліджень у сфері доказового права, хоча окремі її положення з урахуванням досягнень сучасної кримінально-процесуальної науки та зміни процесуального законодавства переосмислюються, піддаються критиці, проте, на нашу думку, не завжди обґрунтованій.

Слід звернути увагу на те, що автори цієї монографії називали теорію доказування «теорією доказів», хоча й зазначали, що теорія доказів є частиною науки кримінального процесу, тією частиною, що присвячена вивченню «процесу доказування (курсив наш. — М. П.) на дізнанні, попередньому слідстві й у суді» [9, 15]. При цьому наголошувалося, що «предметом теорії доказів, тобто тим, що вона вивчає, є: а) правові норми, що встановлюють порядок збирання, дослідження й оцінки доказів у кримінальних справах; б) практична діяльність органів суду, слідства й дізнання у процесі доказування, а також діяльність осіб, які залучаються до участі в цьому процесі; в) закономірності, пов'язані з виникненням, зберіганням, передачею і переробкою доказової інформації. Крім того, до предмета вивчення теорії доказів належать: історія розвитку доказового права, нормативний порядок доказування в інших країнах» [9, 16–17]. Зазначалося, що «найближчою й безпосередньою метою теорії доказів є одержання й поглиблення знань, що ставляться до її предмета, тобто до процесу доказування» [9, 18] (курсив наш. — М. П.). Змістом теорії доказів є насамперед «упорядковане, цілісне, внутрішньо зв'язане відбиття її предмета, тобто процесу доказування» [9, 19] (курсив наш. — М. П.).

Оскільки назва досліджуваної теорії не відображала її сутності, у подальшому було запропоновано «теорію доказів» іменувати «теорією доказування» [10–12], або «теорією доказів та доказування» [13, 15].

На підставі критичного аналізу наведених у наукових джерелах точок зору та їх обґрунтувань, вважаємо, що зазна-

чена теорія, на підставі її змісту (предмета), повинна мати назву саме «теорія доказування», а не «теорія доказів».

Доказування як процесуальна пізнавально-практична й логічна діяльність має такі внутрішні структурні елементи: об'єкт, предмет, мета, завдання, засоби, суб'єкти, результат, а також зовнішні — етапи (стадії) [14, 44].

Доказ у доказуванні є одним зі структурних елементів (засобом доказування¹), яким оперують під час здійснення досудового розслідування і судового розгляду кримінального провадження. Зважаючи на зазначене, зміст «теорії доказів», яким є доказування, є ширшим за її назву. Тому при визначенні назви вказаної теорії слід керуватися законами філософії щодо співвідношення частини та цілого.

На підставі цієї теорії, на нашу думку, така її назва як «теорія доказів та доказування» також не є коректною, оскільки поряд зі змістом цієї теорії, яким є доказування, у цій назві вказується лише один із її структурних елементів — доказ, що також не є логічним.

Враховуючи те, що у сучасній науці термін «теорія», або «наукова теорія», визначається як вища форма формування наукового знання, система аргументованих положень, яка поєднує цілісні знання про закономірності та важливі зв'язки юридичної діяльності чи окремих її складових і створює не лише окрему юридичну науку, а й її розділи, підрозділи, а також те, що доказове право за час свого розвитку накопичило значну кількість наукових знань про зазначені зв'язки і закономірності щодо доказів та доказування, є усі підстави говорити як про теорію доказування, так і про теорію доказів, яка є окремим розділом теорії доказу-

¹ У широкому розумінні засобами доказування є всі процесуальні дії, які спрямовані на отримання (збирання) доказів, а також власне самі докази, які використовуються у доказуванні для обґрунтування своєї правової позиції сторонами кримінального провадження.

вання, кожна з яких має свій власний предмет.

Предметом теорії доказування є: 1) теорія доказів; 2) правові норми, що регламентують процес доказування, теорія та практика їх застосування; 3) структурні елементи доказування (об'єкт, предмет, мета, завдання, засоби, суб'єкти, результат), його етапи та стандарти; 4) теорія, правове регулювання та практика доказування у зарубіжних країнах; 5) теорія, правове регулювання і практика доказування у Європейському суді з прав людини та інших міжнародних інституціях; 6) історія розвитку доказового права.

Предметом теорії доказів є: поняття, сутність, класифікація, властивості доказів.

Кожен із елементів предмета сучасної вітчизняної теорії доказування на сьогодні є дискусійним і, на нашу думку, недостатньо розробленим у науці кримінального процесу, що негативно позначається на законотворчій та практичній діяльності.

Особливо дискусійними у теорії доказування продовжують залишатися такі фундаментальні категорії, як доказ та доказування, їх поняття, доцільність нормативно-правового закріплення у чинному КПК України, структура та етапи доказування.

Враховуючи те, що авторська позиція на вказані проблемні питання теорії доказування докладно вже була висвітлена у низці раніше опублікованих наукових праць [15–19], у тому числі й монографії [20], й в останні роки щодо окремих із них набула подальшого розвитку, не повторюючись, а також із урахуванням зазначеного, висловлюємо своє бачення стосовно їх вирішення.

Результати проведеного аналізу висловлених точок зору на поняття доказу в кримінальному процесі [20, 460–498], а також матеріалів прак-

тики дають підстави для висновку, що найбільш обґрунтованою та такою, що відповідає його гносеологічній та правовій природі, є концепція доказу в кримінальному провадженні як єдності фактичних даних та їх процесуальних джерел, проте вона потребує певних уточнень.

Як окремий елемент цієї єдності, на нашу думку, слід виокремити його процесуальну форму, оскільки навіть тоді, коли є, наприклад, сукупність фактичних даних, що вказують на наявність чи відсутність фактів та обставин, які мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню, а також їх процесуальних джерел (ч. 2 ст. 84 КПК України), такі фактичні дані можуть бути й не визнані доказами, якщо грубо порушена процесуальна форма їх отримання чи джерело доказів не відповідає вимогам, які до нього ставляться.

На необхідності дотримання процесуальної форми при отриманні (збиранні) доказів у кримінальному провадженні вказується у ч. 1 ст. 84 КПК України, де зазначається, що «доказами... є фактичні дані, отримані у *передбаченому цим Кодексом порядку* (процесуальній формі, курсив наш. — М. П.)...» та ч. 1 ст. 93 КПК України, в якій визначено, що «збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим у *порядку, передбаченому цим Кодексом*» (процесуальній формі, курсив наш. — М. П.).

Вимоги до процесуальної форми отримання доказів встановлені в низці норм чинного КПК України (статті 104–106, 224, 228, 233, 234 та ін.).

Однакові за змістом фактичні дані можуть бути отримані з різних джерел та в різній процесуальній формі, характерній для відповідного виду доказів. Зміст фактичних даних обумовлює зміст доказів, а отже, й відповідну про-

цесуальну форму їх отримання та закріплення.

Саме ці три елемента (фактичні дані, їх процесуальні джерела та процесуальна форма), маючи взаємозалежний зв'язок, у своїй єдності становлять поняття доказу в кримінальному провадженні. Відсутність будь-якого із зазначених елементів, наприклад, грубе порушення процесуальної форми отримання відповідного доказу чи відсутність фактичних даних, які можуть бути визнані доказами, або їх джерела, робить доказ таким, що втрачає свою сутність.

На нерозривну єдність цих структурних елементів доказу вказується у ст. 84 КПК України: «фактичні дані» — зміст доказу; «отримані у передбаченому цим Кодексом порядку» — процесуальна форма доказу; «процесуальними джерелами цих доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів» — джерела доказів.

Проте єдність фактичних даних, їх процесуальних джерел та процесуальної форми сама по собі ще не є доказом. Будучи категорією об'єктивно-суб'єктивною, вказана вище єдність може стати доказом лише тоді, коли буде визнана уповноваженим суб'єктом доказування, а також слідчим суддею та судом¹, на що також вказується у ч. 1 ст. 84 КПК України: «...на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення кримінального провадження та підлягають доказуванню».

¹ На підставі запропонованого авторського розуміння доказування у кримінальному провадженні, яке буде викладене нижче, до суб'єктів кримінального процесуального доказування відносяться лише сторони кримінального провадження. Ані слідчий суддя, ані суд у змагальному кримінальному судочинстві не є суб'єктами доказування.

Суд, здійснюючи функцію правосуддя, повинен зберігати об'єктивність та неупередженість, створювати необхідні умови для реалізації сторонами їх процесуальних прав і виконання процесуальних обов'язків (ч. 6 ст. 22 КПК України), тобто забезпечувати доказування сторонами кримінального провадження.

Слідчий суддя здійснює судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні на досудовому розслідуванні (п. 18 ч. 1 ст. 3 КПК України), що є складовою функцією правосуддя. Перевірка та оцінка доказів слідчим суддею та судом, наданих сторонами кримінального провадження і прийняття на їх підставі процесуальних рішень, не є кримінальним процесуальним доказуванням.

На підставі розуміння доказів як єдності фактичних даних та їх процесуальних джерел, отриманих і закріплених у відповідній процесуальній формі, можна зробити висновок, що визначені у ч. 2 ст. 84 КПК України показання, речові докази, документи і висновки експертів є одночасно і джерелами доказів, і видами доказів, і засобами доказування, але лише за умови, що в них містяться фактичні дані, отримані у встановленій для кожного виду доказів процесуальній формі, і що ця єдність визнана власне доказом уповноваженим суб'єктом доказування, а також слідчим суддею та судом.

Отже, доказом у кримінальному провадженні є єдність фактичних даних, отриманих і закріплених у відповідній процесуальній формі, а також їх процесуальних джерел, на підставі якої сторони кримінального провадження, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження і підлягають доказуванню, та яка визнана доказом уповноваженими суб'єктами доказування, слідчим суддею та судом.

Слід зазначити, що деякі науковці висловлюються за спрощення процесуальної форми отримання (збирання) доказів і вбачають позитив у відсутності чіткої процесуальної форми для таких засобів отримання (збирання) доказів, як негласні слідчі (розшукові) дії (глава 21 КПК України) [8, 44–45].

На нашу думку, таку точку зору не можна сприйняти однозначно в умовах вітчизняної реальності, оскільки результати вивчення матеріалів практики свідчать про те, що лише близько 10 % результатів негласних слідчих (розшукових) дій використовуються у доказуванні. Однією з причин цього є саме відсутність досконалої процесуальної форми, яка б дозволяла перевірити сторонам та суду достовірність отриманих результатів, тому суди за клопотанням сторони захисту чи за своєю власною ініціативою не рідко не визнають їх результати доказами. Зважаючи на зазначене, потребує удосконалення процесуальна форма окремих негласних слідчих (розшукових) дій, наприклад, обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України), контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України), негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України) та ін. Водночас, враховуючи специфіку негласних слідчих (розшукових) дій, процесуальна форма їх проведення має бути такою, щоб вони не втратили свою сутність.

У процесуальній літературі використовуються такі терміни: «процесуальні докази», «досудові докази», «судові докази». На нашу думку, кожен із них відповідає правовій та гносеологічній природі доказів у кримінальному провадженні. Вони співвідносяться між собою як рід та вид. Процесуальні докази — це родові поняття. Досудові докази, як видові поняття, — це докази, якими оперують у досудовому провадженні. Досудовими доказами називають також докази, які отримані (зібрані) сторонами обвинувачення та захисту у досудовому розслідуванні.

Судові докази, як видові поняття, — це докази, якими сторони кримінального провадження та суд оперують у судовому провадженні, які визнані судом як докази [18, 19; 20, 492–493].

Отримання (зібрання) останніх двох груп доказів відбувається у різних процесуальних режимах. Кожна із цих груп доказів використовується у порядку, передбаченому КПК України, сторонами кримінального провадження, слідчим суддею та судом для обґрунтування своєї позиції, а також для обґрунтування відповідних процесуальних рішень слідчим, прокурором, слідчим суддею та судом [18, 19].

У процесуальній літературі висловлюється думка, що під час досудового розслідування сторонами кримінального провадження отримуються (збираються) *не докази, а матеріали* (курсив наш. — М. П.), які «можуть визнаватися *доказами за результатами їх інтерпретації лише судовим органом*» (курсив наш. — М. П.) [21, 27; 22, 47].

На наше переконання, така думка є необґрунтованою, оскільки не відповідає ані гносеологічній, ані правовій природі доказів у кримінальному провадженні¹, ані потребам практики, що підтверджується результатами опитування 95 % суддів, 93 % прокурорів, 88 % слідчих, 94 % адвокатів (захисників), які вважають, що на досудовому розслідуванні оперують не матеріалами, а доказами, здійснюючи доказування у кримінальному провадженні.

До речі, і в деяких західних країнах, звідки запозичені новели вітчизняного доказового права, у процесуальному законодавстві є пряма вказівка на докази, що отримуються (збираються)

¹ Про гносеологічну та правову природу доказів докладно див.: [20, 189–238, 460–498].

і якими оперують у досудовому провадженні¹.

Результати аналізу положень норм доказового права чинного КПК України дають підстави для обґрунтованого висновку, що докази у кримінальному провадженні з'являються не лише на судових стадіях, а й на стадії досудового розслідування, оскільки слідчий, прокурор та слідчий суддя, як і суд, встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню (ч. 1 ст. 84 КПК України).

Чинний КПК України містить низку норм, в яких вказується, що учасники кримінального провадження на стадії досудового розслідування, реалізуючи свої процесуальні повноваження, отримують (збирають) відповідні докази. Так, наприклад, сторона обвинувачення (ч. 2 ст. 22; частини 1, 2 ст. 93; ч. 5 ст. 223), сторона захисту (ч. 2 ст. 22; частини 1, 3 ст. 93) і, зокрема, підозрюваний (ч. 1 ст. 20; п. 8 ч. 3 ст. 42), потерпілий (п. 3 ч. 1 ст. 56; частини 1, 3 ст. 93).

Слідчий, прокурор, слідчий суддя оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів — з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення (ч. 1 ст. 94 КПК України).

Окремі процесуальні рішення, що визначають напрям і подальший хід досудового розслідування, зокрема, щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, приймаються слідчим суддею на підставі поданих сторонами кримінального провадження доказів (ч. 5 ст. 132; п. 2 ч. 2 ст. 152; п. 2 ч. 2 ст. 157; п. 2 ч. 2

ст. 173; п. 1 ч. 1 ст. 178; ч. 1 ст. 194 КПК України). Метою проведення слідчих (розшукових) дій є отримання не матеріалів кримінального провадження, а доказів та перевірки вже отриманих доказів, на що прямо зазначається у ч. 1 ст. 223 КПК України.

Наявність достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення є однією з підстав для повідомлення особі про підозру (п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК України).

Позицію вітчизняного законодавця щодо нормативно-правового визначення доказів не поділяють деякі науковці, з огляду на зарубіжний досвід. Так, М. Шумило вважає, що конструкція доказового розділу КПК України 2012 р. дає змогу стверджувати, що у вітчизняній процесуальній науці та законодавстві відбувається процес зміни методологічної парадигми. Загальне поняття «доказ», запозичене із КПК 1960 р., у ст. 84 КПК України 2012 р., на його думку, «є анахронізмом, тому не виконує властивої йому методологічної функції у кримінальному провадженні, побудованому на нових засадничих положеннях». Отже, у ст. 84 КПК України 2012 р., як пише автор, є сенс вказувати лише перелік видів доказів [22, 47].

Слід зазначити, що така позиція вже була висловлена під час розробки проекту нового КПК В. Гмирком [25, 13–15], Н. Сібільовою [26, 88–89] та іншими фахівцями на початку цього століття.

На нашу думку, позиція, висловлена вказаними авторами, з одного боку, є науково необґрунтованою, оскільки на її користь не наводиться жодного переконливого аргументу, а з другого — вона не відповідає потребам практики. Слід звернути увагу на те, що

¹ Так, наприклад, у КПК ФРН (§§ 81с, п. 3; 102; 111, п. 1; 112 та ін.) [23], у КПК Франції (статті 14, 20, 30, 76 та ін.) [24].

сама за доцільність нормативно-правового визначення доказів (ст. 84 КПК України) під час опитування висловилися 92 % суддів, 94 % прокурорів, 88 % слідчих, 96 % адвокатів (захисників).

При цьому слід зазначити, що дійсно в кримінально-процесуальному законодавстві більшості західних країн немає нормативно-правового визначення доказу, хоча варто звернути увагу на те, що в новому кримінально-процесуальному законодавстві Молдови (ст. 93 КПК 2003 р.) та Латвії (ст. 123 Кримінально-процесуального закону 2005 р.), яке високо оцінено експертами Ради Європи і вже десятиліття успішно апробовано на практиці, закріплено визначення доказу, змістом якого вказано відповідні фактичні дані та відомості про факти, а також встановлено вичерпний перелік видів доказів [27; 28].

Впроваджуючи у вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство досвід західних країн, на нашу думку, необхідно базуватися на тому, що їх правозастосовна практика ґрунтується на гуманістичних принципах поваги до людини, поваги до закону, високої професійності, моральності та совісті, на відміну від вітчизняної, де поширеним є правовий нігілізм у суспільстві, відсутність усталеної високої правосвідомості та моральності як у правозастосовців (оперативних працівників, слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів), так і у пересічних громадян, а також високий рівень корумпованості

правоохоронних органів і суду, і як наслідок — високий рівень недовіри у суспільстві як до правоохоронних органів, адвокатів, так і до суду¹.

Слід звернути увагу й на те, що розширення застосування власного суддівського розсуду при визнанні тих чи інших даних, предметів, документів доказами, їх оцінці та прийнятті на їх підставі процесуальних рішень у кримінальних провадженнях за законодавством європейських країн, які визнаються світовою спільнотою за зразок справжньої демократії та цивілізованості, незважаючи на те, що цей розсуд ґрунтується на високій правосвідомості й глибокій моральності, в основу якого покладені багатоміжові цінності справедливості, людяності, поваги до закону та права, не сприймається однозначно у зазначених країнах.

Деякі західні правники вбачають у розширенні власного суддівського розсуду відступ від правової процедури, що може призвести до суддівського свавілля та порушення прав людини. У зв'язку з цим правники цих країн розробляють науково обґрунтовані пропозиції щодо обмеження власного суддівського розсуду при вирішенні кримінальних справ [33, 31].

Тому при розробці засад вітчизняного доказового права слід передусім враховувати вітчизняні правові традиції, менталітет, рівень корумпованості судових і правоохоронних органів, їх професіоналізм, рівень доведеності ефективності того чи іншого впрова-

¹ За результатами соціологічних опитувань, проведених соціологічною службою Центру Разумкова, у лютому 2005 р. не підтримувало діяльність суду 29,3 % опитаних респондентів, у лютому 2007 р. — 45,4 %, а в жовтні 2009 р. — 62,1 % [29].

Частка українців, що взагалі не підтримують дії суддів, за період з 2010 по 2012 роки зростає з 43,4 % до 61,5 %. Серед населення країни частка тих, хто повністю підтримує роботу судів, знизилася більш ніж у три рази: з 9,4 %, зафіксованих у травні 2010 р., до 2,9 % — у квітні 2012 р. [30].

Соціологічна група «Рейтинг» та Центр «СОЦИС» визначають рівень довіри до судів у 2013 р. — 13,1 % [31]. За даними Глобального барометра корупції *Transparency International*, у 2011 р. 81 % українців вважає, що судова система є корумпованою [32].

Цей показник робить Україну одним із антилідерів континенту, країною, де справи йдуть гірше, ніж у Росії, Молдові та Білорусі. Водночас у державах, де рівень судової корупції мінімальний — Данії і Норвегії — число громадян, що підозрюють людей у мантіях у корупції, дорівнює 3 % і 7 % відповідно [30].

джуваного інституту чи правової форми, адекватність відображення сутності правового явища чи процесу, а також потреби практики.

На нашу думку, не відповідає сутності доказування у кримінальному провадженні наукова парадигма доказування, яка знайшла своє нормативно-правове закріплення у ч. 2 ст. 91 КПК України, відповідно до якої доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, оскільки вона зводиться лише до появи у кримінальному провадженні у підсумку лише певного одиничного доказу після його збирання, перевірки та оцінки. На нашу думку, доказування не можна зводити лише до появи у кримінальному процесі певного одиничного доказу, адже для встановлення обставин, що підлягають доказуванню, необхідна сукупність відповідних доказів. При цьому сам процес доказування не завершується лише появою у кримінальному провадженні певного доказу після його отримання (збирання), перевірки та оцінки. Сторони кримінального провадження, використовуючи докази, обґрунтовують ними свою правову позицію під час досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження.

Слід звернути увагу на те, що більшість фахівців доказового права тією чи іншою мірою допускають як перший етап доказування *збирання доказів*. На підставі цього можна зробити помилковий висновок, що нібито до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань слідчий, прокурор, інша службова особа, здійснюючи огляд місця події, в порядку передбаченому ч. 3 ст. 214 КПК України, вилучає та досліджує сліди злочину, які вже апіорі є доказами. Інакше кажучи, якщо йти за такою, на

нашу думку, помилковою логікою, то в процесі доказування збираються, надаються чи подаються докази, які існують об'єктивно в готовому вигляді ще до того, як вони у встановленій процесуальній формі будуть отримані (зібрані), перевірені та оцінені з точки зору належності, допустимості, достовірності.

Тому терміни «збирання доказів», «подання доказів» чи «надання доказів», які вживаються в юридичній літературі й згадуються у низці норм як КПК України 1960 р. (статті 16¹, 66), так і в КПК України 2012 р. (статті 20, 22, 56, 91, 93), на нашу думку, не відповідають сутності початкового етапу процесу доказування, оскільки процесуальних доказів у готовому вигляді не існує. Їх поява у кримінальному процесі – результат кропіткої роботи оперативних підрозділів, слідчих та інших суб'єктів кримінального процесу в умовах, як правило, протидії злочинності. А тому ці терміни повинні бути замінені на такий, який найбільш повно відображає сутність цього процесу, що полягає в активній цілеспрямованій пізнавально-практичній і логічній діяльності, яка відбувається у визначеній кримінально-процесуальним законом формі для кожного окремого виду доказів.

Доказування у кримінальному процесі – складна об'єктивно-суб'єктивна гносеологічна, практична, правова й логічна діяльність, що складається з взаємозалежних і взаємовпливових етапів. Розуміння під початковим етапом доказування «збирання доказів» на практиці призводить до того, що деякі працівники оперативних підрозділів вважають, що отримані ними під час оперативно-розшукового документування певні об'єкти речового походження чи документи, а інколи й вербальна інформація (повідомлення конфідентів чи інших осіб) вже є дока-

зом у кримінальному провадженні. Інколи подібної помилки припускаються й слідчі, прокурори, залучаючи такі матеріали оперативно-розшукової діяльності до кримінального провадження без будь-якої або без належної їх перевірки процесуальним шляхом, посилаючись на них, як на процесуальні докази при обґрунтуванні своїх процесуальних рішень, що є однією з причин слідчо-судових помилок, які призводять до порушення прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального судочинства.

У зв'язку з цим є необхідність пошуку уніфікації процесу доказування, надання йому якомога більш загального вигляду, що ілюструє рух як окремо взятого доказу, так і всієї сукупності доказів, які фігурують у кримінальному провадженні.

Такою універсальною структурою доказування міг би стати поділ його на два етапи, що становлять єдиний нерозривний процес: 1) отримання доказів; 2) використання доказів для встановлення фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, в обґрунтуванні доказами своєї правової позиції сторонами кримінального провадження.

Отримання окремого процесуального доказу — це не одномоментний акт, не пасивна діяльність, а активна цілеспрямована пізнавально-практична й логічна діяльність суб'єктів доказування, яка складається з окремих взаємозалежних і взаємовпливових елементів: а) пошуку, виявлення (встановлення), а в разі потреби, вилучення фактичних даних та їх джерел; б) перевірки, оцінки фактичних даних і їх джерел, їх процесуального оформлення (закріплення) й власне надання фактичним даним та їх джерелам значення певного доказу у кримінальному провадженні.

Зазначені елементи лише умовно виокремлюються як самостійні кате-

горії для всебічного дослідження процесу кримінального процесуального доказування. Вони властиві тією чи іншою мірою кожному зі способів отримання доказів.

Отримання процесуальних доказів — це виключно процесуальна діяльність уповноважених суб'єктів доказування, яка здійснюється на підставі процесуальних норм, а також за законами логіки.

Первинним елементом отримання доказу є цілеспрямована активна діяльність суб'єктів доказування з відшукування фактичних даних, їх носіїв та їхнього виявлення, що обумовлюється характером вчинених кримінальних правопорушень і конкретною слідчою ситуацією, яка складається у кримінальному провадженні, враховуючи те, що в результаті кримінального правопорушення утворюються сліди, які залишилися на матеріальних об'єктах речового походження чи у свідомості людей як фактична основа майбутніх доказів.

Використання доказів як другий етап доказування — це, з одного боку, практична процесуальна діяльність, а з другого — логічна розумова діяльність, що здійснюється за законами логіки. Ця діяльність полягає в оперуванні доказами, у встановленні на їх підставі фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, в обґрунтуванні доказами своєї правової позиції сторонами кримінального провадження.

Доказування — це об'єктивно-суб'єктивна категорія, яка тісно пов'язана з об'єктивною реальністю, тобто зі слідами злочину, з об'єктивними фактами та обставинами, з одного боку, а з другого — з суб'єктивним їх сприйняттям суб'єктами кримінального процесу.

Тому цілком обґрунтовано вживаються у теорії та практиці доказування такі категорії, як інтерпретація, внут-

рішнє переконання, судового рішення, когнітивне трактування доказів, особистий розсуд тощо.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що доказування — це нерозривний цілісний процес, що полягає в отриманні доказів (пошуку і виявленні (вилученні) фактичних даних та їх джерел; перевірці, оцінці фактичних даних і їх джерел, їх процесуальному оформленні (закріпленні) й наданні фактичним даним та їх джерелам значення доказу у кримінальному провадженні) та їх використанні для встановлення фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, в обґрунтуванні доказами своєї правової позиції сторонами кримінального провадження.

Розробляючи засади теорії доказування, важливим є подальше дослідження

таких внутрішніх структурних елементів доказування, як мета, засоби, результат, а також процесуальна форма отримання доказів, яка є недосконалою, особливо щодо таких засобів доказування, як негласні слідчі (розшукові) дії. Недосконалість розроблення такої форми призводить до недостатньої ефективності застосування негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні, до слідчо-судових помилок, до порушення прав та свобод людини у кримінальному судочинстві. Актуальними для дослідження є проблеми використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій, а також результатів оперативно-розшукової діяльності у доказуванні.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Бентам И.* О судебных доказательствах. — Киев, 1876. — 421 с.
2. *Спасович В. Д.* О теории судебно-уголовных доказательств в связи с судопроизводством. — СПб., 1861. — 432 с.
3. *Давлетов А. А.* Основы уголовно-процессуального познания : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09. — М., 1993. — 38 с.
4. *Карнеева Л. М.* Правильное определение основных понятий теории доказательств — важнейшая гарантия достижения истины при производстве по уголовному делу // Гарантии прав личности в социалистическом уголовном праве и процессе. — Ярославль, 1981. — С. 15–22.
5. *Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик* [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.pravo.levonevsky.org/baza/soviet/SSSR6066.htm>.
6. *Кримінально-процесуальний кодекс України УРСР, затверджений Законом від 28 грудня 1960 р. № 1001-05* // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1961. — № 2. — Ст. 15.
7. *Теория доказательств в советском уголовном процессе. Часть общая* / Р. С. Белкин, А. И. Винберг, В. Я. Дорохов и др. ; редкол. : Н. В. Жогин (отв. ред.), Г. А. Злобин, В. И. Каминская и др. — М., 1966. — 584 с.
8. *Теория доказательств в советском уголовном процессе. Часть особенная* / Р. С. Белкин, А. И. Винберг, В. Я. Дорохов и др. ; редкол. : Н. В. Жогин (отв. ред.), Г. А. Злобин, В. И. Каминская и др. — М., 1967. — 415 с.
9. *Теория доказательств в советском уголовном процессе* / Р. С. Белкин, А. И. Винберг, В. Я. Дорохов и др. ; редкол. : Н. В. Жогин (отв. ред.), Г. М. Миньковский, А. Р. Ратинов и др. — 2-е изд., испр. и доп. — М., 1973. — 736 с.
10. *Зинатуллин З. З.* Уголовно-процессуальное доказывание : учеб. пособие. — Ижевск, 1993. — 178 с.
11. *Белкин А. Р.* Теория доказывания : науч.-метод. пособие. — М., 1999. — 429 с.
12. *Белкин А. Р.* Теория доказывания в уголовном судопроизводстве : моногр. — М., 2005. — 528 с.
13. *Щербаков С. В.* Теория доказательств и доказывания: содержание и проблемы : моногр. — Архангельск, 2007. — 263 с.
14. *Погорецький М.* Поняття, зміст та структура кримінального процесу: проблеми теорії та практики // Право України. — 2013. — № 11. — С. 42–53.
15. *Погорецький М. А.* Докази у кримінальному процесі // Вісник прокуратури. — 2003. — № 2. — С. 59–65.
16. *Погорецький М. А.* Доказування у кримінальному процесі: гносеологічні і правові проблеми // Вісник Академії правових наук України. — 2008. — № 3. — С. 266–275.

17. *Погорецький М. А.* Докази у кримінальному процесі: проблемні питання // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». — 2011. — № 1 (3) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmapp.pdf>.
18. *Погорецький М. А.* Актуальні питання теорії доказів // Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка) : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6–7 грудня 2012 р.). — Х., 2013. — С. 15–22.
19. *Погорецький М. А.* Доказування у кримінальному процесі: поняття, зміст, структура // Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні : матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Одеса, 27 листопада 2013 р.) / відпов. за вип. Ю. П. Аленін. — О., 2013. — С. 17–21.
20. *Погорецький М. А.* Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі : моногр. — Х., 2007. — 576 с.
21. *Шумило М. Є.* Загальне поняття доказів у КПК України (наукова інтерпретація нормативної моделі) // Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка) : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6–7 грудня 2012 р.). — Х., 2013. — С. 23–28.
22. *Шумило М. Є.* Поняття «докази» у Кримінальному процесуальному кодексі України: спроба критичного переосмислення ідеології нормальної моделі // Вісник Верховного Суду України. — 2013. — № 2 (150). — С. 40–48.
23. *Strafprozessordnung* — (StPO) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stpo>.
24. *Code of criminal procedure* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.195.83.177.9/upl/pdf/table_34.pdf.
25. *Гмирко В. П.* Кримінально-процесуальні докази: поняття, структура, характеристики, класифікація. Конспект проблемної лекції. — Д., 2002. — 63 с.
26. *Сібільова Н. В.* Сучасні проблеми організації та функціонування в Україні судової влади // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. — Х., 2005. — Вип. 10. — С. 86–92.
27. *Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова : Закон Республики Молдова от 14 марта 2003 г. № 122-XV с изменениями и дополнениями на 19 февраля 2007 г.* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.agentura.ru>.
28. *Уголовно-процессуальный закон Латвии* // ВІВ «Bizneza informācijas birojs». — Рига, 2006. — 121 с.
29. *Офіційний сайт Центру Разумкова* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/pro_centr.php.
30. *Офіційний сайт Міжнародного Фонду «Центр суддівських студій»* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.judges.org.ua/dig3352.htm>.
31. *Офіційний сайт Infolight* — інформаційно-аналітичний центр [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.infolight.org.ua/content/riven-doviri-naseleण्या-do-organiv-vladi-pidtrimkayihnoyi-vidstavki-ta-dostrokovih-viboriv-vstupu-do-ies-ta-ms-gruden-2013>.
32. *Офіційний сайт Transparency International Україна* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www/ti-ukraine.org/about/dossier/2595.html>.
33. *Панкова О. А.* Усмотрение суда. — М., 2005. — 413 с.

REFERENCES

1. Bentam I. *O sudebnykh dokazatelstvakh* [On Judicial Evidence], Kiev, 1876, 421 p.
2. Spasovich V. D. *O teorii sudebno-ugolovnykh dokazatelstv v svyazi s sudoustroystvom i sudoproizvodstvom* [On Criminal Evidence Theory in the Framework of Judicial System and Procedure], Saints Petersburg, 1861, 432 p.
3. Davletov A. A. *Osnovy ugolovno-protseessualnogo poznaniya* [Basic Criminal Proceedings Knowledge], Moscow, 1993, 38 p.
4. Karneeva L. M. *Pravilnoe opredelenie osnovnykh ponyatiy teorii dokazatelstv – vazhneyshaya garantiya dostizheniya istiny pri proizvodstve po ugolovnomu delu* [Correct Definition of Basic Evidence Theory Concepts – Important Guarantee of Truth in Criminal Proceedings], *Garantii prav lichnosti v sotsialisticheskoy ugolovnoy pravoy protsesse*, Yaroslavl, 1981, pp. 15–22.
5. *Osnovy ugolovnoy sudoproizvodstva Soyuzov SSR i soyuznykh respublik* [Basic USSR and the Union Republics Criminal Proceedings]. Available at: <http://www.pravo.levonevsky.org/baza/soviet/sssr6066.htm>.
6. *Kryminalno-protseessualnyi kodeks Ukrainy zatverdzheny Zakonom vid 28 hrudnia 1960 r. № 1001-05* [Code of Criminal Procedure of Ukraine adopted by the Law of December 28, 1960 no. 1001-05], *Vidomosti Verkhovnoy Rady URSR*, 1961, no. 2, Article 15.
7. *Teoriya dokazatelstv v sovetskom ugolovnom protsesse. Chast obshchaya* [Theory of Evidence in the Soviet Criminal Procedure. General Part], Moscow, 1966, 584 p.
8. *Teoriya dokazatelstv v sovetskom ugolovnom protsesse. Chast osobennaya* [Theory of Evidence in the Soviet Criminal Procedure. Special Part], Moscow, 1967, 415 p.
9. *Teoriya dokazatelstv v sovetskom ugolovnom protsesse* [Theory of Evidence in the Soviet Criminal Procedure], Moscow, 1973, 736 p.

10. Zinatullin Z. Z. Ugolovno-protsessualnoe dokazyvanie [Criminal Procedure Proof], Izhevsk, 1993, 178 p.
11. Belkin A.R. Teoriya dokazyvaniya [Proof Theory], Moscow, 1999, 429 p.
12. Belkin A. R. Teoriya dokazyvaniya v ugovnom sudoproizvodstve [Proof Theory in Criminal Proceedings], Moscow, 2005, 528 p.
13. Shcherbakov S. V. Teoriya dokazatelstv i dokazyvaniya: sodержanie i problemy [Theory of Evidence and Proof: Essence and Issues], Arkhangel'sk, 2007, 263 p.
14. Pohoretskyi M. Poniattia, zmist ta struktura kryminalnogo protsesu: problemy teorii ta praktyky [Concept, Essence and Structure of Criminal Procedure: Issues of Theory and Practice], *Pravo Ukrainy*, 2013, no. 11, pp. 42–53.
15. Pohoretskyi M. A. Dokazy u kryminalnomu protsesi [Evidence in Criminal Procedure], *Visnyk prokuratury*, 2003, no. 2, pp. 59–65.
16. Pohoretskyi M. A. Dokazuvannya u kryminalnomu protsesi: hnoseolohichni i pravovi problemy [Proof in Criminal Procedure: Gnosiological and Legal Issues], *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 2008, no. 3, pp. 266–275.
17. Pohoretskyi M. A. Dokazy u kryminalnomu protsesi: problemni pytannia [Evidence in Criminal Procedure: Issues of Concern], *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriya «Pravo»*, 2011, no. 1 (3). Available at: <http://www.lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmapp.pdf>.
18. Pohoretskyi M. A. Aktualni pytannia teorii dokaziv [Current Issues in Theory of Evidence], *Dokazy i dokazuvannya za novym Kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy (do 75-richchia z dnia narodzhennia doktora iurydychnykh nauk, profesora Mykhaila Makarovycha Mykheienka)*, Kharkiv, 2013, pp. 15–22.
19. Pohoretskyi M. A. Dokazuvannya u kryminalnomu protsesi: poniattia, zmist, struktura [Proof in Criminal Procedure: Concept, Essence, Structure], *Aktualni problemy dokazuvannya u kryminalnomu provadzheni*, Odesa, 2013, pp. 17–21.
20. Pohoretskyi M. A. Funktsionalne pryznachennia operatyvno-rozshukovoi diialnosti u kryminalnomu protsesi [Function of Operational Activities in Criminal Procedure], Kharkiv, 2007, 576 p.
21. Shumylo M. Ie. Zahalne poniattia dokaziv u KPK Ukrainy (naukova interpretatsiia normatyvnoi modeli) [General Concept of Evidence in the Code of Criminal Procedure of Ukraine (Scientific Interpretation of Regulatory Model)], *Dokazy i dokazuvannya za novym Kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy (do 75-richchia z dnia narodzhennia doktora iurydychnykh nauk, profesora Mykhaila Makarovycha Mykheienka)*, Kharkiv, 2013, pp. 23–28.
22. Shumylo M. Ie. Poniattia «dokazy» u Kryminalnomu protsesualnomu kodeksi Ukrainy: sprobа krytychnoho pereosmyslennia ideolohii normalnoi modeli [The Concept of «Evidence» in the Code of Criminal Procedure of Ukraine: Critical Rethinking the Normal Model Ideology], *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy*, 2013, no. 2 (150), pp. 40–48.
23. Strafprozessordnung — (StPO). Available at: <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stpo>.
24. Code of criminal procedure. Available at: http://www.195.83.177.9/upl/pdf/table_34.pdf.
25. Hmyrko V. P. Kryminalno-protsesualni dokazy: poniattia, struktura, kharakterystyky, klasyfikatsiia. Konspekt problemnoi leksii [Criminal Evidence: Concept, Structure, Characteristics, Classification. Critical Lecture Summary], Dnipropetrovsk, 2002, 63 p.
26. Sibilova N. V. Suchasni problemy orhanizatsii ta funktsionuvannya v Ukraini sudovoi vlady [Current Structural and Functioning Issues of Judicial Authority in Ukraine], *Pytannia borotby zi zlochynnistiu*, Kharkiv, 2005, Issue 10, pp. 86–92.
27. Ugolovno-protsesualnyy kodeks Respubliki Moldova. Zakon Respubliki Moldova ot 14 marta 2003 g. № 122-XV s izmeneniyami i dopolneniyami na 19 fevralya 2007 g. [The Code of Criminal Procedure of the Republic of Moldova. Law of the Republic of Moldova of March 14, 2003 No. 122-XV as Amended and Supplemented as of February 19, 2007]. Available at: <http://www.agentura.ru>.
28. Ugolovno-protsesualnyy zakon Latvii [The Law of Criminal Procedure of Latvia], *BIB «Biznesa informacijas birojs»*, Riga, 2006, 121 p.
29. Ofitsiyni sait Tsentru Razumkova [Official Website of Razumkov Centre]. Available at: http://www.razumkov.org.ua/ukr/pro_centra.php.
30. Ofitsiyni sait Mizhnarodnoho Fondu «Tsentr suddivskykh studii» [Official Website of the International Foundation «Centre for Judicial Studies»]. Available at: <http://www.judges.org.ua/dig3352.htm>.
31. Ofitsiyni sait Infolight — informatsiino-analitychnyi tsentr [Official Website Infolight — Information and Analytical Centre]. Available at: <http://www.infolight.org.ua/content/riven-doviri-naseleennya-dorganiv-vladi-pidtrimka-yihnoyi-vidstavki-ta-dostrokovih-vivoriv-vstupu-do-ies-ta-ms-gruden-2013>.
32. Ofitsiyni sait Transparency International Ukraina [Official Website Transparency International Ukraine]. Available at: <http://www.ti-ukraine.org/about/dossier/2595.html>.
33. Papkova O. A. Usmotrenie suda [Discretion of the Court], Moscow, 2005, 413 p.

Погорецький М. А. Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання

Анотація. На підставі аналізу наукових джерел, правових норм і матеріалів практики досліджено питання щодо співвідношення таких правових категорій, як «теорія доказування», «теорія доказів», «теорія доказів та доказування», а також запропоновано автор-

ське бачення назви теорії, яка вивчає докази і доказування у кримінальному процесі. Визначено предмет теорії доказування та теорії доказів.

На підставі результатів дослідження висловлених точок зору на поняття доказу в кримінальному процесі, матеріалів практики, а також положень чинного Кримінального процесуального кодексу України зазначено, що найбільш обґрунтованою та такою, що відповідає його гносеологічній і правовій природі, є концепція доказу в кримінальному провадженні як єдності фактичних даних, їх процесуальних джерел і процесуальної форми.

Доведено, що докази у кримінальному провадженні з'являються не лише на судових стадіях, а й на стадії досудового розслідування. Визначено поняття доказів.

Запропоновано власну структуру процесу доказування, яка складається із таких етапів: 1) отримання доказів; 2) використання доказів для встановлення фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, в обґрунтуванні доказами своєї правової позиції сторонами кримінального провадження.

Ключові слова: теорія доказування, докази, джерела доказів, процесуальна форма, доказування.

Погорецкий Н. А. Теория уголовного процессуального доказывания: проблемные вопросы

Аннотация. На основании анализа научных источников, правовых норм и материалов практики исследовано вопрос о соотношении таких правовых категорий, как «теория доказывания», «теория доказательств», «теория доказательств и доказывания», а также предложено авторское видение названия теории, изучающей доказательств и доказывание в уголовном процессе. Определены предмет теории доказывания и теории доказательств.

Исходя из результатов исследования высказанных точек зрения на понятие доказательства в уголовном процессе, материалов практики, а также положений действующего Уголовного процессуального кодекса Украины указано, что наиболее обоснованной и соответствующей его гносеологической и правовой природе является концепция доказательства в уголовном производстве как единства фактических данных, их процессуальных источников и процессуальной формы.

Доказано, что доказательства в уголовном производстве появляются не только на судебных стадиях, но и на стадии досудебного расследования. Определено понятие доказательств.

Предложено собственную структуру процесса доказывания, которая состоит из следующих этапов: 1) получение доказательств; 2) использование доказательств для установления фактов и обстоятельств, имеющих значение для уголовного производства, в обосновании доказательствами своей правовой позиции сторонами уголовного производства.

Ключевые слова: теория доказывания, доказательства, источники доказательств, процессуальная форма, доказывания.

Pohoretskyi M. Criminal Proof Theory: Issues of Concern

Annotation. Due to the analysis of scientific sources of law and practice the article researches relationship between legal categories such as «theory of evidence», «proof theory», «theory of evidence and proof», and suggests the author's view concerning the theory that studies evidence and proof. The subject of proof theory and theory of evidence was determined.

Regarding the results of the study, public views on the concept of evidence in criminal proceedings, material practice and provisions of the Code of Criminal Procedure of Ukraine it is stated that definition of the concept of evidence in criminal proceedings as a unity of facts, procedural sources and procedural forms thereof is the most reasonable and considers its epistemological and legal nature.

The author proves that the evidence in criminal proceedings shall arise at the trial stage as well as at the stage of preliminary investigation. The concept of evidence is defined.

The structure of proof was identified. It consists of the following elements: 1) obtaining evidence; 2) using evidence to identify facts and circumstances relevant to the criminal proceedings with the view to substantiate legal positions of parties to criminal proceedings.

Key words: proof theory, evidence, sources of evidence, procedural form, proof.